

Tiszteletlen halottkém

Amikor Verebes elvtárs egy ízben elmagyarázta, hogy nem azok az igazi tanítványaim akiket tanítványaimnak gondolok, hanem azok, akiket ő gondol tanítványaimnak, azt feleltem, hogy olyan sorsra jutok, mint Krupszkaja, akit Sztálin megfenyegetett, leváltja és alkalmassabb személyt nevez ki helyette Lenin özvegyének... Így Lukács György vélekedik, Eörsi István színdarabjában, visszatekintve saját életére. De nem csupán róla-róluk szól a mese, hanem sokakról, a mai magyar, sőt bizvást mondhatón keurópai értelmiségről. Már azon részéről, aki legalább valamelyest föl-nőttként is élt a Kádár-korszakban. Aki nem csodálkozott a lehallgatásokon, a poloskás telefonokon, hiszen hányszor óvták jótét belügyelek. Aki tapasztalta eleget, hogy a titkárok szavára jó lesz odafigyelni, mert már megint miket mondott!

Nemzedékem értelmiségei, akik Bibó István nevét is tiltva ismertük meg, műveit az országermesztő fagyok idején hallomásból jegyzetel-

tük, s az egész rendszert a pakisztáni demokráciához hasonlítottuk. Amikor följelentették szovjetellenes viccekért s ezen senki nem nevetett, mert vidáman ültek miattuk hónapokat, ha úgy hozta balsorsuk. Nemzedékem értelmisége, akinek még jó ha csak jámbor hülyék s nem elvetemült megszallottak csináltak az értelmiségpolitikát, meg saját létrát a közösségi uborkafához. Akik megszoktuk, hogy olyan emberek vezénylik a parádét, akik beleizzadnak az alany és az ő állítmánya egyeztetésének gyötrelmeibe, ám hithű népfiai!

Sorstársaink, akiket elzártak Lukács Györgytől is, hiszen az is miket ír össze! Nemzedékem értelmiségei, akik egy bennünket folyvást bizalmatlanul figyelő világban nőttünk föl, ahol fejedbe verték, hogy nemtermelő munkát végzel, hát mások elől eszed el a kenyeret. Ám spon-

gyát mind e méltatlan emlékképre, kezdjünk új világot! De kikkel, s milyen célok érdekében? A szereplők sajna tegnapi neveltek, legföljebb megtagadott eszméik temetőjén lesznek korszerűek. Kegyetlen, tán ésszerűtlen parancs. Vajon mit tenne nyomására Lukács György? Követné tanítványait s megtagadná hitét? Némi emelkedettséggel úgy vélem, szerencséje volt, hogy időben távozott. Ó, hányan fohászkoznak ma, bár csak korábban — esetleg később — születtem volna, Istenem! Akik hitték is, nem csak megélték a párt vezetés szerepét, bibliai próféták módjára tömjénezett szakállas újhíttűek jóvendölését, a szocializmus alsó-felsőfoka földre érkezését. És lám csak, túl vagyunk ezen is!

Persze jó az éppen ügyeletes okosoknak, a már trónkövetelő újtölzöknek, hiszen ímhol a legfrissebb

igazság, őket kell követni! Ebben a kivételesen fordultatos évszázadban most újabb kanyarhoz értünk, nosza lépést válts! De mi lesz a lemaradókkal, az értetlenekkel, elsettekkel? Továbbá mi lesz, ha tartjuk a menetrendet s nemzedéknyi vagy kurtább idő után újfent kanyarhoz érünk? A néhai békétábor most vértelen ünnepeket ül, tisztelet Temesvárnak, de mi lesz, ha elzúgnak forradalmaink? Unalmas szürkén ránk telepszik a nyomor s leépülünk mint afféle hajdan volt nagyotakarók? Majd elmagyarázzuk a látogatóknak, hogy mi többször nekifutottunk, de valaki mindig félrevitt? Netán valami inkább, a sors kiüríthetetlen rendelése?

Eörsi tán legújabb, *Interjú* c. színdarabjának vívódásaira nincs válasz, hiszen Lukács már halott. De ha élne is, mit kezdenénk egy megrögzött kommunistaival? Ha csak azt

nem, amit ebben a képzel-valóságos interjúban nem ő maga mond a folyvást kérdező néhai tanítvány Eörsinek: Nem is tudom, ki festette azt a képet... Lovashadsereg szárguld egy mezőn, egy szakadékon kell átjutniuk. Az élen vágatatók beleugratnak, a szakadék lódögökkel, emberi hullákkal töltődik fel, s az utánuk jövők ezeken átgázolva érik el a túlsó partot. Lehet, hogy az én egész életművem csak arra szolgál, hogy segítse föltölteni a szakadékot.

Na tessék, már megint miket mond még odaátról is ez a kiköphetetlen-lenyelhetetlen Lukács! Még hogy történelmi rendelés, netán téves menetirány is juthat osztályrészeül az elől vágatatóknak! De hisz akkor hátulsó pár előre fust-ját-szunk már megint! Akkor ismét csak annyi lenne biztos, hogy most Te így akarsz, mi pedig amúgy, s majd ítéld a Történelem! Jó lenne ezt a darabot megnézni itt Szegeden, s majd utána vitázni. Ja, jut eszembe, színházi háború van, elnézést Lukács et!

TRÁSER LÁSZLÓ

DÉR ENDRE

Okaszen és Nikolett

— Kiismeri magát a mintákon? — kérdezte a hirdetésfelvevő. Én nagysokára válaszoltam: — Igen, hogyné... — Közben arra gondoltam, na nem, mégse leszek továbbra is peches ember, aki ugye folytonosan siránkozik, panaszkodik, tele van a feje kiúttalanságokkal, csak bizonytalankodva tud beszélni: „Majd, ha esetleg... Talán... Azt hiszem... Egyáltalán nem vagyok biztos benne...” stb. És, bár fel sem vetődött bennem: a „sikerés” emberek módján kell eljárnom, most már tudtam, hogy végig fogom csinálni ezt az egész házassághirdetési cécot.

— Éppen van nálam egy előre elkészített... szöveg.

— Akkor kérem, adja ide! — szólított föl a negyvenes, egyenes tartású hölgy, és átvette tőlem a pár betűs hirdetés szövegét.

„Ötvenöt éves, ősz hajú, elvált asszony megismerkedne korban hozzáillő férfival.”

A negyvenes, egyenes tartású hölgy rámnézett, majd átírta szövegemet. Most már egyáltalán nem hasonlított az enyémmre. Így hangzott:

„Megismerkednék ötvenöt év körüli férfival házasság céljából. Lelkiismeretes, jó fellépésű, jókedélyű, csinos nő vagyok. Még dolgozom. „Van reményünk” jeligére a hirdetőbe.”

Ránéztem a negyvenes, egyenes tartású, nyílt szemű hölgyre: ő mosolyogva nyugtatott: — Maga csinos és fiatal. — En bólintottam. Megértettem a hirdetések fura lélektanát.

Hirtelen kedves, csinos és fiatal nőnek kezdtem érezni magam, és otthon, a tükör előtt szemlélt tartottam tartozékaim fölött. Első látásra öregasszony voltam, hiszen említettem, a hajam ősz. De a fogaim épek! Nevetnem kell, a fogaimat kell mutogatnom! És nevettem, a nevetések különböző stílusát próbálgattam-gyakoroltam, és elkezdtem vetkőzni. Ezek a szoknya-blúzok! Milyen hosszan tart kibújnom belőlük! És mindig ugyanaz, mindig ugyanúgy gombolkozom, előbb a blúzt; a szoknyába majd bebújok; minnek ehhez tükör?

*

A tizedik válaszlévlét következett; utoljára hagytam, mert a boríték is tisztelettel parancsoló volt, egyszerű, elegáns boríték, rajta kiírt frással a címzés, feladóként a postafiók. A szöveg körülbelül így hangzott: (Azért nem tudom pontosan idézni, mert elveszett a levél, a borítékkal együtt, elmarta az unokahúgom, akit anyja helyett én neveltem, az apja helyett én tanítottam meg biciklizni meg a karatét; akit igyekeztem mindenbe bevezetni, amire szüksége lehet ma egy fiatal nőnek. Ma már asszony és két gyerek anyja a kis unokahúgom, de akkor eltűzelte ezt az általam sokszor és áhítattal nézegetett, első levelet.)

„Kedves Nikolett! (Itt majd' hanyatt vágódtam, mivel hogy Nikolett a nevem.)

Nem vagyok ugyan Okaszen, de az Ön számára remélhetőleg az leszek.

Kalappal a fejemem még jóvágásúnak vagyok mondható, a járásom gyors, fogékony vagyok minden elképzelhető és elképzelhetetlen küzdelemre, ami a lovagiasság szabályai szerint történik. Szeretek mindent, ami változatossá, érdekessé és széppé teszi az életemet.

Várom a Százéves cukrászdában szerdán este hat órákor. Pepita zakó, fehér ing és fehér csokornyakkendő lesz rajtam. Hatvanöt esztendő vagyok, én már megengedhetem magamnak. Irja meg, Nikolett, kivágtott estélyi ruháján milyen színű virágot fog viselni. Tú-

relmetlenül várom, s ha minden úgy sikerül ahogyan szeretném, leszek a maga

Okaszenje.”

A világ változott meg körülöttem. Mintha elsüllyedt volna az engem körülölelő régi élet, összes szürkeségével és jövőtlenségével, és már csak jövőm volt, a múltam és a jelenem már a jövőmhez tartoztak, megszépülve, megadón, várakozón. Azonnal válaszolni akartam, bár nem tudtam, mit is írhatnék, szellemet, bátorítót, olyant, amire egy Okaszen vár. De hát ki volt Okaszen? Hősnek gondoltam, aki megmenti Nikolettet... Szégyen-gyalázat! Amíg nem tudom, ki volt Okaszen és ki volt Nikolett addig nem válaszolhatok neki. Tegnapi szokásom szerint még úgy kellett volna visszazorítanom magam a magam sötét kis piszkos zugába, hogy „még ezt se tudod? Hát akkor hogy akarsz te ennek a fenséges embernek a közelébe kerülni; hogy képzelheted magad a pipaszár lábaidal, beesett arcoddal és vén testeddel Tündérlónának?” Ezt kellett volna gondolnom, még tényleg ezt gondoltam volna, de most hirtelen egymásra hánytam összes fellelhető könyveimet, míg az egyikben, a Világirodalmi Kisenciklopédiában ráleltem Okaszenre, azaz Órá, és ráleltem Nikolettre, azaz megleltem magamat. (Okaszen egy gróf fia, aki szülei akarata ellenére szereti a pogányoktól vásárolt, keresztény hitre tért rableányt. A szerelmek sok megpróbáltatáson mennek át, míg egymáséi lesznek. Nikolettől kiderül, hogy a karthágói király leánya.) Királylány vagyok! — mondtam magamban — de a világért se fogom elárulni majd Okaszennek! — Így, ezt is így mondtam magamban, aztán én is kézírással írtam meg választomat, bár, ha géppel írok, cikázó gondolataim még hamarabb el tudom kapni. (Ezt is csak úgy gondoltam magamban, de ezt is el fogom egyszer mondani neki.) Körülbelül a következőket választottam levelemre:

„Kedves Okaszen!
Megnyugvással fogadtam kedves levelét, bár még fel kell nőnem Nikoletthez; szeretném, ha sikerülne. Ott leszek szerdán hatkor a Százévesben. Ezüstösen csillogó ruha lesz rajtam, hosszú ujjú, magas nyakú, öv nélküli zsákruha, a bal mell fölött egy szál piros rózsá. Kinyílt, piros, élő rózsá.
Szeretettel

a lehetséges Nikolett.”

Még aznap este föladtam a levelet.

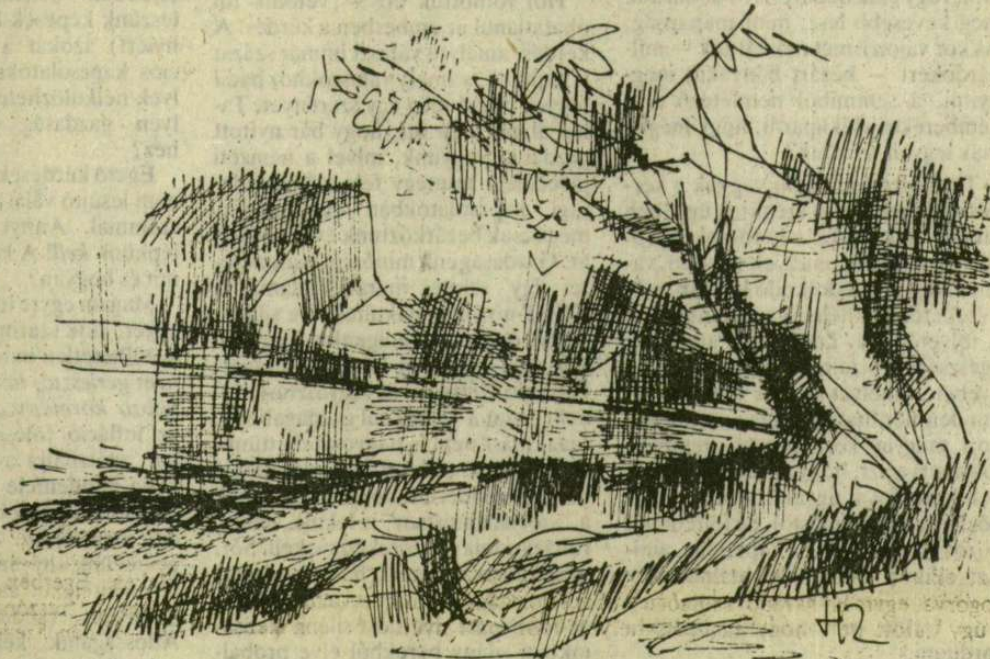
Már leesett az első hó, karácsony felé járunk, úgy hittem, Okaszen már nem akar tovább fantazmagóriákkal foglalkozni. Így gondoltam. Füstös kis padlásszobában lakik, művészember lehet, talán festő, azért ragaszkodik a kivágtott estélyi ruhához... Most már sajnáltam, amiért én magasnyakú, hosszú ujjú ruhában akarok mellette szürkéskedni...

*

A Százéves cukrászdában minden asztal foglalt volt. Az órára pillantottam hirtelen, hat óra van. Ebben a pillanatban a cukrászdában is üttöt a falióra. Korán jöttem... nincs itt... talán el se fog jönni?... A pincér lesegítette bundámat. Jó, hogy már esik a hó, tél van, ugyebár, így szerencsére fölvehetem magamra a bundámat. Egyetlen valamirevaló ruhadarabom...

— Oda tessék, asszonyom — mutatott a pincér egy alig foglalt asztal felé, én megütöközve néztem rá — csak egy úr olvas ott újságot, a többi asztalunk teljesen foglalt.

— Köszönöm — bólintottam. Nagyon óvatosan az asztalhoz ültem, szemben az újságot

HORVÁTH ZOLTÁN RAJZA

olvasó férfival, és babrálni kezdtem a ridikülömben. Egy ideig keresgéltem benne, jobban mondva turkáltam, oda se figyelve, mivel egyre inkább szánni kezdtem magam, a saját hirdetésem csapdájába estem, ráadásul itt vagyok elől-hátul kivágtott ruhában, túll estélyi ruhában még délután mondható időben egy közönséges cukrászdában, hogy egy hőbort miatt most ebben a vidám lebujsban fölsüljek. S akkor lecsapta a kis kerek márványasztalra a szemben ülő férfi az újságot és rámpirakodott:

— Maga mindig ilyen sajtókucak?

— Majdnem mindig — siettem a válasszal, bár azonnal észrevettem a pepitát ezen a sima koponyájú úron, és azonnymoban nevetni kezdtem. Szerencsére ő is nevetett. Amikor a felszolgáló pincér odalépett, megkérdezni tőlem, hogy mit parancsolok, a „gumikopasz”, — mert azonnal ez lett a neve — azt mondta a felszolgáló pincérnek: — Mindent hozzon neki!

— Mi az, hogy neki?! — méltatlankodtam, dohogtam, amire a gumikopasz nem figyelt. — És mi az, hogy mindent?! — A gumikopasz erre se hederített.

— Már egy órája itt ülök és maga sehol! Bár jól tette, hogy kivágtott ruhában jött. Nem szeretem a zárdaszüzeket. Maga lány?

— Elvált asszony vagyok — sütöttem le a szemem; amióta elváltam, gyakran sütöm le a szemem, és takargatni kezdtem a kivágást, előbb elől a mellem táján (főleg azért, mert a kivágás a kellenél nagyobb. Tudniillik ez a ruha egy nálam magasabb és testesebb hölgy tulajdona volt valamikor, de amikor az úr, aki állandóan mosolygott, és azt is mondta, ne izegjen-mozogjak, jó az a kivágás ott, ahol van, én az ő pepitáját kezdtem cikizni: — Kinőtte talán? — böktem a rövidre sikeredett zakó ujjára.

— Nem, egyáltalán. Csak ekkora volt a kölcsönzömben. De a nyakkendő saját! — Kihúzta magát, önértzetesen és büszkén, mire én egy nálam szokatlan műsorszámval álltam elől:

— Az én ruhám viszont saját tulajdonom!... És új! (Itt körülnéztem, hogy nem szakad-e le a plafon.)

— Meglátszik rajta. Na, forduljon meg!

— Eszem ágában sincs.

— Akkor álljon föl és szépen, lassan nézzen körül a cukrászdában. Kezesse meg a szemével a felszolgáló pincért! — Én engedelmesen fölálltam, körülnéztem a cukrászdában, szememmel megkerestem a pincért, közben arra gondoltam: „ha most előbbre húzom a ruhámat,

lehetséges, hogy a kivágás még nagyobb lesz hátul, és a bal lapockámon éppen ma reggelre egy nagy pörsenés keletkezett, amit legszívesebben máris vakarni szeretnék, rémes, menyire viszket... és akkor megint megszólalt Gumikopasz: — Leülhet! — És én nagyon gyorsan leültem, és lehajtottam a fejem.

— Ilyen kóklerség! — mondtam, még mindig szemlesütve.

— Hol van itt kóklerség? Csak nem gondolta, hogy mustra nélkül megússza?! De elmegy...

Méghogy „elmegy”... dobbant fájdalmasat a szívem. Semmit nem tudtam válaszolni. Ismerve egész eddigi gondolkodásomat, nemcsak hogy igazat kellett volna adnom Gumikopasznak, hanem még rá is tromfolhatnék például azzal: „és milyen trampli!” Na nem, ütköztem meg most már saját magamon és Gumikopasz szemébe néztem: hát olyan vagyok, hogy éppen csak... elmegyek? S az első hirdetésem szövege jutott eszembe: „Ötvenöt éves, ősz hajú, elvált asszony...” Mivel azonban tegnap platinaszőkére festettem a hajam, a lélegzetem egy pillanatra elállt, mert a kinőttruhájú pepitás békésen nézett rám.

— Igunk erre! — fölemelte konyakos poharát, az én poharamat meg a kezembe adta.

— Mire igunk? — kérdeztem hirtelen, mivel nem mertem megmondani neki, hogy én nem... szóval én egyáltalán! Nem... Még soha, illetve a szilvesztert kivéve nem ittam égetett szeszt.

— Én magára iszom. A boldogságodra fogok inni, szervusz.

— Az nagyon jó lesz, ha a boldogságomra iszol... — Tátva maradt a szám (én mondhatam ezt? Én mondtam és én ittam meg kisüjjig a konyakot, s azonnymoban forogni kezdett velem a Százéves, mint ahogy szilveszterkor is azonnal forogni kezd mindig velem a lakás ahol lehajtok éjfélkor, a Himnusz után közvetlenül egy pohárka édeset.

— És boldog vagy? Hát persze. Ilyennek képzeltem, tudom. — Én bólogattam: — Majdnem ilyennek — forgott lassabban a nyelvem a kellenél, de Gumikopasz, azaz Okaszen megértette.

— Úgy gondoltam, Nikolett, hogy hétfőn sítúrára mehetnének a Tátrába. Két személyre szól a beutalóm. Remélem, van világtűleveled.

Bólintottam. És Okaszen beszélt és bármit kérdezett tőlem, én egyre bólintottam. Hát, így kezdődött a regényünk...